

LLECHA LLOP, Lluna i Lúdia ANOLL (eds.): *Miscel·lània in memoriam Alfons Serra-Baldó (1909-1993) en el centenari del seu naixement*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2011; «Textos i Estudis de Cultura Catalana», núm. 169

XAVIER LUNA

Universitat de Girona, Departament de Filologia Catalana

xavier.luna@uab.cat

Alfons Serra-Baldó (estudiós de la literatura, acadèmic, bibliotecari, poeta) se'l recorda aquí sobretot per tres obres de caràcter ben diferent: el *Resum de poètica catalana* (1932), redactat amb Rosend Llates, manual imprescindible de més d'una generació —«em va despertar l'interès per la mètrica» diu Salvador Oliva (p. 43) i afegeix poc més avall que «va ser el primer llibre amb un nivell notablement superior a tots els que havíem tingut abans»—, *Els trobadors* (1934) —antologia amb versió catalana de la qual la Barcino va fer una reedició el 1998 (en tenim una ressenya de Jordi Cerdà al volum 11 de *L&L*, ps. 545-548)—, i *10 llibres catalans* (1938), un comentari de les grans obres literàries catalanes adreçat als joves que va publicar la Generalitat republicana en plena Guerra i que desaparegué el 1939, llevat d'alguns pocs exemplars (Publicacions de l'Abadia de Montserrat en van fer la reedició el 1989). Serra-Baldó potser ha passat més desapercebut com a poeta, tot i que Gabriel Ferrater l'esmenta a «In memoriam».

Aquesta miscel·lània conté tres parts ben diferenciades: l'homenatge que es va fer a Serra-Baldó el 1988 a Tolosa de Llenguadoc, on va viure exiliat; el recull dels textos dels actes d'homenatge arran del centenari del naixement que es van fer el 2009 a la Universitat Pompeu Fabra i a l'Ateneu Barcelonès i el 2010 a la Universitat de Lleida; i un aplec d'articles *in memoriam*. S'ha respectat l'ordre cronològic dels treballs, cosa que té la seva lògica. Però en aquest cas no és el més encertat, per la raó que el llibre salta d'un tema a l'altre i reprèn temàtiques ja tractades en ser una recopilació de diversos homenatges, fets en llocs i temps diferents. No és un inconvenient greu, però fa que el volum quedi desarticulat.

En relació amb la biografia i l'obra de Serra-Baldó hom llegeix amb interès tant la breu referència de Narcís Garolera, com especialment l'escrit d'August Rafanell (ps. 53-59), que ressalta l'occitanista de *Els trobadors*, on resol amb «precisió i elegància les correspondències occitano-catalanes» (p. 54) i que ocupà un espai especial dins la connexió entre occitans i catalans a més de manifestar-se com un bon poeta. Biografia i època són tractats per Jordi Cerdà Subirachs (ps. 67-76), amb remarques novament sobre la qualitat de les versions al català modern de *Els trobadors*; a més de situar la poesia trobadoresca dins la literatura europea. Carles Duarte (ps. 77-83) dibuixa el moment cultural de la joventut de Serra-Baldó i de l'editorial Barcino, que acollí el *Resum de poètica catalana*, i Josep Bargalló (ps. 85-90) situa l'homenatjat en el context de la llengua catalana a l'estranger.

«Funció de la mètrica en el poema» de Salvador Oliva (ps. 43-51) emmarca el *Resum* en el context d'obres semblants en francès, italià o espanyol, comenta la

lingüística aplicada al vers de la segona meitat del xx i apunta cap als estudis de mètrica d'avui, que han de centrar-se en la imbricació de la forma i el significat per entendre la mètrica com una part inseparable del sentit global del poema. Del mateix Oliva, llegim una interessant reflexió, «Forma i dicció» (ps. 97-105), en què aborda la temàtica de la interpretació del text teatral, que ha d'aconseguir credibilitat. L'objectiu de la credibilitat passa per l'adequació prosòdica i emocional; i ha d'intentar avui —contràriament als estils d'altres èpoques— que l'actor s'esborri i deixi aparèixer plenament el personatge. Tot seguit exposa com l'anàlisi de les formes lingüístiques, des dels sons aïllats fins a les unitats entonatives, és imprescindible per aconseguir una bona dicció; i acaba amb una crítica contundent a l'oblit de la lectura correcta i de la paraula ben dita a l'escola, negligència que aboca al deteriorament de la llengua parlada i a la pèrdua de la sensibilitat per la llengua.

Jordi Parramon (ps. 183-190) fa un esbós ben interessant del que hauria de ser una mètrica general dins d'una poètica científica, és a dir universal, però desorientada que hi plantegi com un dels aspectes centrals la qüestió de la notació, quan és clar que la notació és només un problema de presentació.

Joaquim Vinyes tracta del *Resum* en el context ampli de les obres de preceptiva des de l'època medieval fins a l'inici del segle xx i es pregunta fins a quin punt servien al poeta de l'època (per exemple J. Ruyra) tant els tractats de composició mètrica com les gramàtiques, per arribar a la conclusió que el *Resum* «constitueix el primer intent rigorós, "científic" i modern de fixació de la versificació catalana» (p. 122). L'article, amb excel·lent documentació, s'ocupa també d'un dels problemes fonètics i mètrics centrals de la composició poètica en català, la sinèresi, i indica les solucions adoptades per lingüistes i poetes posteriors als anys 30. Finalment remet al parer de Ruyra quan assenyala que la sinalefa pot ser potestativa o obligatòria en funció del «bon gust»; i ens recorda que una cosa és la norma lingüística, que ha de ser clara, i una altra cosa les llicències mètriques dels poetes, que han de procurar per la credibilitat de les seves obres.

L'article d'Alain Verjat, «Poétique de la littérature» (ps. 191-202), és un dels de més gruix: la crítica a l'obsessió del segle xx de trobar la ciència del literari («Ces constats d'échec, qui honorent ceux qui les reconnaissent volontiers, s'expliquent quand on réalise que toutes ces recherches n'ont guère dépassé la Poétique d'Aristote», p. 193) enfront de la pràctica cultural de l'exegesi que remet al lector que viu en una societat, en un temps, en una cultura. El lector és sotmès a l'empremta d'una cultura i d'un època donades, elements imprescindibles per explicar la significació d'una obra literària, i per això la poètica no pot obstinar-se a fer només l'anàlisi immanent de les formes. Assenyala la pertinença d'entendre l'obra literària com a obra única (Riffaterre) i amb un estil determinat, que emana de la mateixa obra. Després afronta el tema del temps literari, essencial en la narració i en la poesia, que domina el temps cronològic («Le temps littéraire tue le temps. [...] l'oeuvre littéraire, en tant que produit de l'imaginaire, se pose comme la proclamation de l'immortalité.» p. 201). I finalment, Verjat toca un altre nervi constitutiu de l'obra literària: la càrrega semàntica dels mots va més enllà de la

que els atribueixen els diccionaris, i així la literatura és capaç no només de dir de manera diferent les coses conegudes sinó de dir coses noves en unes noves formes. El text literari en ell mateix és la punta d'un iceberg, el suport d'un sentit que el transcendeix. Verjat ens fa veure, doncs, l'absurditat de reduir la literatura a les parets de l'edifici, i vincula l'observació de la mètrica amb la construcció del significat literari. En aquesta interessant sèrie de treballs que giren entorn de la mètrica no hi falta la visió d'un poeta que posa sobre el paper una reflexió pràctica del rapsode amb una certa experiència, Lluís Alpera (ps. 93-96).

En relació amb temes medievals, Vicenç Beltran (ps. 29-42) analitza els trobadors com a vehicles d'una ideologia relacionada amb el poder i els conflictes polítics del seu temps. Isabel de Riquer (ps. 203-215) recull els poemes trobadorescos relacionats amb els fets polítics del rei Jaume I, com els relacionats amb les conquestes de València, lloada des de terres i llocs diversos (Pero da Ponte, Guiraut Riquier, Cerverí de Girona) o lamentada des del bàndol musulmà (Ibn al Abbar), com també els *planhs* arran de la seva mort (Matieu de Caersi, Cerverí de Girona).

Sergi Gascón (ps. 217-233) espigola les descripcions de Jesucrist en els textos d'Eiximenis i les contrasta amb les d'altres textos medievals, en llatí, en català o castellà, i apunta l'interès de contrastar aquestes descripcions amb les imatges dels manuscrits miniats eiximenians. Jaume Riera i Sans (ps. 235-242) publica i comenta unes cobles didàctiques rimades destinades al foment de la pietat i la devoció que un anònim, possiblement monjo de Ripoll, copià al darrer foli d'un còdex antic en pergamí a mitjan segle xv.

Maria Àngels Cerdà (ps. 243-254) ofereix un estudi de literatura comparada: ens parla de la relació entre el poeta anglès A. Ch. Swinburne i Jeroni Zanné, amb una incursió en les temàtiques i els tòpics d'ambdós poetes simbolistes, i remarca la projecció universal de les seves creacions del tombant de segle.

Jordi Llobet Domènech (ps. 153-161) parla de les tries de llibres de la primera etapa de la xarxa de biblioteques de la Mancomunitat, amb les diferències entre Eugeni d'Ors, que mira cap al canon clàssic, i Jordi Rubió, que, sense descurar aquell canon, obre les biblioteques públiques als autors coetanis i s'implica en la modernització dels fons en aquella primera experiència de conformar una xarxa popular i nacional de biblioteques amb l'objectiu de «difondre la cultura, educar els ciutadans, formar quadres i refermar la identitat nacional» (p. 159). Aquesta fonamental història de la modernització del país va acompanyada de la crònica de Serra-Baldó com a bibliotecari a partir de 1944 a la universitat de Tolosa, on va fer la feina d'instalar-hi un bon fons de llibre català, combinant aquesta ocupació amb la docència a la mateixa universitat.

Joan Martori fa una interessant anàlisi interpretativa de *10 llibres catalans*, l'obra destinada a un públic juvenil que havia de ser distribuïda el dia del llibre del 1939 i que va desaparèixer. Una lectura de deu obres clàssiques de la literatura catalana, «considerades en tot moment com a models de llengua» (p. 168), i «amarada d'un desacomplexat component ideològic» amb la pretensió de fomentar el patriotisme i els valors democràtics amb un «discurs que amb tota seguretat es fonamenta

en la seva condició de contrastat pedagog.» (p. 167). El segueix un article de Montserrat Prat Serra (p. 171-181) sobre *10 llibres catalans* i les seves circumstàncies de publicació, que inclou alguns detalls biogràfics d'un cert interès, que contrasten però amb una divagació esbiaixada i molt parcial dels avenços de la ciència i el pensament des d'aquell 1939 fins avui (dificilíssima operació si es vol fer en 4 pàgines!).

El llinatge de l'homenatjat és el pretext de José Enrique Gargallo per parlar dels refranys meteorològics de la base BADARE (*Base de datos sobre refranes del calendario y meteorológicos en la Romania*) que contenen l'element *serra*, tant els que l'usen en sentit apel·latiu com els que el contenen en un topònim (per exemple *broma a la serra*, *aigua a la terra*, recollit a Miravet per Albert Manent; o *Montserrat porta barret, pluja o fred*, recollit per Maria Estruch a Sant Mateu del Bages). I un altre text de tema lingüístic són les reflexions crítiques de Philip D. Rasico (ps. 134-139) sobre els estudis de toponímia de Joan Coromines. Dins d'una temàtica ben diferent, Juan Miguel Zarandona (ps. 255-279) ens parla de l'òpera *Artús* de Sebastià Trullol i música d'Amadeu Vives i en transcriu el llibret, que s'havia perdut.

La miscel·lània es tanca amb dos breus escrits cronístics. L'un de Francesc Vallverdú sobre el Congrés de Cultura Catalana del 1964. L'altre d'Antoni M. Badia recordant les trobades amb Serra-Baldó als colloquis de catalanística d'Estrasburg i de Tolosa de Llenguadoc (1988), on se li feu l'homenatge. Badia, motivat per la feina de bibliotecari de Serra a Tolosa, fa una reflexió optimista entorn dels avenços i les polítiques relacionades amb les biblioteques i la recerca. Diguem per acabar que hi trobem a faltar un capítol: la bibliografia completa de Serra-Baldó. Un llibre, doncs, amb escrits d'un alt interès i d'altres de prescindibles. En els homenatges és esperable que hi hagi de tot una mica.

COLL CASADÓ, Josep M. i Ramon AMIGÓ ANGLÈS: *Onomàstica del terme municipal de Pradip*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Treballs de l'Oficina d'Onomàstica, núm. 18.

MOISÉS SELFA SASTRE

Universitat de Lleida, Facultat de Ciències de l'Educació

mselfa@didesp.udl.cat

La tasca feta en matèria d'onomàstica per Ramon Amigó i Anglès, membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans, és ben coneguda per tots aquells que es dediquen a l'estudi dels noms de lloc i de persona d'un terme municipal qualsevol. Nombroses publicacions sobre onomàstiques del Baix Camp, preferentment, i d'altres indrets de Catalunya, com el recull de Vilallonga de Ter (1979) al Ripollès i el de Constantí (2008) al Tarragonès, formen una excel·lent bibliografia onomàstica d'imprescindible consulta i lectura per a qualsevol estudiós d'aquesta ciència. Aquest és un mèrit que cal reconèixer i valorar en la figura de Ramon Amigó. Però